
Recerca

Enguany s'acompleixen tres dècades de la mort de l'escriptora Maria Domènech de Cañellas. En successius números del Butlletí intentarem apropar-nos a l'obra, les idees i la vida d'aquest personatge tan poc conegut dels alcoverencs. De moment, comencem amb aquest estudi sobre la concepció del feminisme que tenia l'autora, realitzat per en Joan Cavallé i Busquets, president del C.E.A. Junt a aquest treball, a la Pàgina Literària trobareu un conte de l'escriptora.

MARIA DOMÈNECH, FEMINISTA?

Quan hom entra al Museu Municipal d'Alcover i s'adreça a la sala anomenada d'Antoni Isern, una senyora d'aspecte venerable i posat senzill se li apareix en forma de retrat. Una petita tarja informa del seu nom de casada, Maria Domènech de Cañellas. Si el visitant vol saber quelcom més, algú tindrà cura de dir-li que fou una notable escriptora local, persona culta a qui pertangué el piano exposat a la mateixa estança i que avui compta amb el nom d'un carrer, justament allà on va néixer. La seva biografia encara resta per fer; no tingué la sort d'altres autors locals, la vida dels quals fou tema literari en llibres de memòries que els immortalitzaren. Però sabem, i això no és poc, que la seva activitat social excel·lí per la gran quantitat de tasques en què participà i pel paper que jugà en la recerca ideològica de la societat catalana, principalment pel que fa al paper de la dona.

L'any 1976 visità el nostre museu la Maria Aurèlia Capmany, amb motiu d'haver-se organitzat l'homenatge a Antoni Isern. Quan l'escriptora es topà amb la fotografia de la Domènech, restà un instant parada. La coneixia però no recordava de què. En facilitar-li el nom, un ample somriure es dibuixà a les seves galtes. El comentari fou breu: "No sabia que fos d'Alcover. Va ser una de les peoneres del feminisme català, d'aquell feminisme burgès..."(1).

"LA MAL ANOMENADA QÜESTIÓ FEMINISTA"

Malgrat la definició que de la Maria Domènech ens donà la Capmany, l'escriptora alcoverenca no es considerava feminista. És per això que el títol del present article el presentem en forma d'interrogant. I no és que tinguem dubtes sobre el tema; però pensem que cal un aclariment. El concepte de "feminisme" arribà a Catalunya a principis de segle. El mot no era considerat prou escaient. Però les dames de l'aristocràcia i alta burgesia de Barcelona l'adoptaren. La senyora Dolors Monserdà, pronuncià

una conferència l'any 1907 que es titulava, precisament, *El feminisme a Catalunya*. La Maria Domènech, en canvi, sempre se'n mantingué allunyada. Per a ella, el feminisme seria una exacerbació de la feminitat, tan condemnable com el masculinisme. Alhora, però, i veient que la societat havia assumit el vocable, no el rebutjà i es resolgué a adoptar la perífrasi apuntada: "el mal anomenat problema feminista".

Deixant de banda el dubte sobre la justesa d'aquest terme, el que realment es sotja aquí és una determinada concepció d'això que avui coneixem com a femanisme. Efectivament, les idees defensades per la Maria Domènech —a l'ensem que per antecessores i companyes com la mateixa Dolors Monserdà, la Carme Karr o la Francesca Bonnemaison—, independentment de l'adjectiu amb què volguem ornar-les o definir-les, tenien molt poc a veure amb la lluita de la dona per tal d'assolir la igualtat amb l'altre sexe. D'aquí vé que la Maria Aurèlia ens fes aquella distinció, tot parlant d'un feminisme burgès. I d'aquí, també, que la Maria Domènech es resistís a acceptar el qualificatiu de feminista. Perquè, en el fons, era tota una altra cosa.

Podríem assegurar, sense temor a equivocar-nos, que les idees defensades per aquest estol de senyores eren anteriors, fins i tot, a l'aparició del concepte de feminisme a Catalunya. Així ho reconeixia la Monserdà quan, a principis de segle, deia haver estat cinquanta anys fent feminisme inconscient. I era, certament, així. Allò que algunes dames anomenaven moviment feminista, tot i les reserves de la nostra convilatana, era més pròxim a una reivindicació de la condició de dones que cap altra cosa. Es consideraven perjudicades per l'home, però la seva reacció no era la de reivindicar la seva condició de persones, sinó la de reforçar el seu paper femení per tal que es tingués en compte. Creien en el destí de la dona com a mare i que hi havia tot un seguit d'actituds i tasques que eren típicament femenines. A l'ensem, calia apropar la cultura intel·lectual i física a la dona per tal que pogués realitzar millor aquestes funcions. Bona prova d'aquesta particular manera d'entendre el problema fou l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona, creat per Francesca Bonnemaison de Verdaguer l'any 1910 que, amb la pretensió de conscienciar la dona de la seva tasca a la llar i millorar-la, dedicava les classes del matí —de 10 a 1— a diverses matèries d'ensenyament domèstic. Igualment, i fruit d'aquestes idees, foren promogudes diverses iniciatives per tal de potenciar professions específicament femenines. És així que, a la "Escuela de Institutrices y otras carreras para la mujer" de finals del segle passat, s'hi afegiren l'Escola de Bibliotecàries (1916) i la d'Infermeres (1919).

Totes aquestes dames, com les agradava d'anomenar-se, tenien força temps lliure. Els seus marits gaudien de llocs rellevants en la societat catalana i elles incorporaven joioses el cognom dels seus esposos: de Cañellas, de Macià, de Verdaguer, de Ferrer, de Torres, de Xandrí, de Lasarte...; fins al punt que tothom les coneixia així i s'oblidava del tot llur segon cognom (Escoté en el cas de l'alcoverenca). D'alguna manera havien

d'ocupar el temps aitals senyores i, no havent-hi dedicació especial a la dona per part de cap organisme de la nostra societat, elles reclamaven la merescuda atenció. Però no demanaven igualtat amb l'home, sinó recolzament a la seva condició de dones, d'esposes i de mares. Malhauradament, la seva actitud no era seguida per la gran majoria, fonamentalment per les dones de condició més humil. I era aleshores que el seu feminisme adquiria un significat filantròpic i benèfic. Les senyores riques s'avenien a baratar una part del seu lleure a canvi de millorar la pèssima situació de la dona obrera. Però això no volia dir lluita contra la discriminació social i econòmica a què les mantenia l'amo. La protecció de les dones treballadores calia fer-la de manera que no perjudiqués el sistema econòmic vigent, que era, al cap i a la fi, el que les mantenia. Era així que s'adreçaven a les seves companyes de condició humil i intentaven atreure-les a la causa de la seva cultura, que partia de la necessitat de potenciar les especials disposicions de la dona. La senyora Monserdà, degana del moviment, extremava les posicions i afirmava que els problemes econòmics a les llars més necessitades eren deguts a l'oblit dels valors de l'estalvi i la modèstia i a l'acceptació per part de la dona de l'esclavatge del treball. Per això, i partint de la moralitat cristiana, havia d'evitar-se que el problema de la dona es polititzés i s'afegís al moviment sindicalista. Calia, doncs, convèncer la dona treballadora que la seva salvació estava en les peculiaritats que la diferenciaven de l'home i que calia estimular-les, tot educant-les, per aquest camí.

UNA ACTIVITAT PERMANENT EN FAVOR DE LA DONA

"L'alcoverenca Maria Domènech de Canyelles, també, sovint ens visitava, deixant, en alguns espais de lleure, la seva residència de Tarragona, on el seu marit exercia de metge. La nostra compatriícia ens parlava de les seves relacions amb escriptors catalans, remarcant, principalment, Dolors Monserdà de Macià, i Víctor Català" (2).

Així, amb aquesta simple nota, introduïm la pertinença de la senyora Domènech a la colla de dames que més batallaren, a principis del present segle, per llur condició femenina. A Tarragona havia assolit una més o menys acurada formació a càrrec del doctor Sucona. I fou des de Tarragona que començà la seva relació amb les altres dames i la seva activitat benèfica i filantròpica. Primer, durant el 1906 i principis de 1907 col·laborà en el setmanari barceloní "Or y grana". En desaparèixer, passà a ser corresponsal tarragonina de "Feminal". L'any 1910, la família Cañellas es traslladà a Barcelona, des d'on continuà la seva col·laboració amb la revista, desapareguda al 1917. Durant aquest període s'havia format una bona reputació i és per això que, malgrat la crisi que aquesta data representà en el moviment femení, continuà en solitari la seva activitat de protecció a la dona que culminaria, a nivell teòric, amb la publicació l'any 1927 de *El profesionalismo y los sindicatos* (3).

La primera de les revistes que hem esmentat, “Or y grana”, portava el subtítol de “Setmanari autonomista per a les dones. Propulsador d’una Lliga Patriòtica de Damas”. Malgrat la seva curta durada (del 6 d’octubre de 1906 al 23 de febrer de 1907), fou el primer intent a tot l’Estat d’una publicació exclusivament femenina, cosa que causà no poques crítiques i recels. La data coincideix amb els inicis del Noucentisme; és l’època de Solidaritat i les dones de la burgesia es mouen per tal d’assolir la simpatia femenina vers el moviment; d’aquí el subtítol de la revista. No és estrany que Eugeni d’Ors la saludés; com tampoc no és estrany que no reivindicés el vot de la dona, car no se sabia què hauria pogut passar, amb això. El seu lema, un dels molts, era: “Dones catalanes: fent Pàtria, fem Família, fem Llar, fem Amor”.



Aspecte de la Tómbola de Beneficència organitzada per la revista “Feminal”.

Molt més duradora, i amb major intervenció de l’alcoverença, fou “Feminal”, que naixia el 28 d’abril de 1907 i s’extingia el 30 de desembre de 1917. La revista, de caràcter mensual, sortia fermament recolzada, car apareixia com a suplement d’ “Il·lustració Catalana” i amb el suport dels prohoms noucentistes: Ors, Carner, Via... Formalment, la revista era força

acceptable. Pel que fa al contingut, consistia en una barreja de notícies, textos literaris i escrits ideològics per una banda, al costat dels quals contrastaven els articles dedicats a comentar notes de societat.

La part noticiosa corresponia a la redacció de la revista, que sovint incloïa articles d'aquesta mena sense signar, o a corresponsals de les que, a més de a diverses poblacions catalanes, en tenia a l'estranger, com és el cas de Violette Bouyer-Karr amb la seva secció *Lo que's diu a Fransa*. En l'aspecte literari hi col·laboraven noms coneguts com els de Víctor Català, Pin i Soler, Clementina Arderiu, Frederic Rahola, Apel·les Mestres, etc., encara que això no sempre significués una acceptació dels continguts ideològics de la publicació, com explícitament havien manifestat el novel·lista de Tarragona i l'autora de *Solitud*. De vegades, les col·laboracions poètiques eren musicades, cosa a la qual es dedicava amb especial preferència la Carme Karr. En l'aspecte ideològic era, precisament, aquesta darrera la que tenia el paper dirigent de la revista. Per últim, pel que fa a la vessant social, destacaven comentaris —sovint anònims— sobre casaments, primeres comunions, batejos, festes d'interès, actes de beneficència, etc. És curiós com l'única col·laboració que hem trobat en aquesta revista del gran novel·lista Narcís Oller pertany a aquesta temàtica: l'home, a aquella edat, devia estar molt tou i no resistí la temptació d'adjuntar unes paraules a la publicació d'una foto del seu nét.

Pel que fa a la tasca de la Maria Domènech a "Feminal" fou, en un principi, com a corresposal a Tarragona i, a partir de 1910, com a col·laboradora. Hi publicà diversos textos literaris breus, que després inclouria en els seus llibres, com el conte *Esclat* i els poemes *Era que no't coneixia* i *Violes*. També publicà articles sobre l'activitat cultural tarragonina, Però la seva preferència era la inserció d'articles de societat parlant de les seves companyes —les dames— i de llurs fills.

Deixant de banda la col·laboració en altres revistes —gairebé sempre en un nivell estrictament literari, com a "Catalana"— l'aspecte més important del feminisme de la Domènech fou la seva activitat pública. Activitat que no es limità a tasques en favor de la dona, sinó que s'escampà a tots aquells àmbits on creia que la dona tenia quelcom a dir o a fer. Al 1907 ja col·laborava a la Tòmbola de beneficència de les dones, que presidia la Monserdà. A partir d'aquí, tot seria un seguit d'entitats en les quals participaria, activitats que impulsaria o iniciatives que recolzaria. Membre de les Juntes d'Instrucció Pública i Protecció a la Infància de Tarragona; membre del Comitè executiu de dames per a la lluita contra la tuberculosi (1910), presidit per Dolors Canalejas de Farga; fundadora de la "Federació Sindical d'Obreres" (de l'Agulla), de la qual fou la primera presidenta; participant en els Congressos Antituberculós (1910), de l'habitatge Popular (1914), Penitenciari (1920), Mutualista (1921) i de Beneficència (1923); comissionada a Suïssa per a l'estudi de les institucions per a la protecció i el progrés de les obreres; medalla de Plata del Treball; membre de la Comis-

sió de construccions Escolars de Barcelona; Jurat Internacional de Recompenses de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929; vice-presidenta del Comitè Paritari del treball a domicili i de l'Agrupació Administrativa del Vestit i Art Tèxtil; membre de la Comissió Interina de Corporacions, de la Junta Antituberculosa de la Protecció de Mares Pobres i de la Creu Roja; conferenciant a l'Ateneu Barcelonès, al "Centro de Hijos de Madrid", a l' "Ateneo" madrileny i al Foment del Treball Nacional; etc. (4).

LA SÍNTESE IDEOLÒGICA DE 1927

Plàcid Vidal, en una de les seves escasses referències a l'escriptora alcoverenca, ens deixà una anècdota que pot il·lustrar perfectament aquest apartat ideològic. Conta el germà de l'Aladern que la Maria Domènech havia pronunciat una conferència a l'Ateneu Barcelonès de la qual diu: "Exalça brillantment les condicions de la dona, exhortant les nostres germanes d'humanitat dient-los que es decidissin a usar de tots llurs drets socials com a cosa natural, que no temessin mai fer el ridícul". Aquestes eren les idees. Però Plàcid Vidal se'n desenganyà aviat quan, invitada l'escriptora a un sopar, no hi assistí per por que "no s'hi hauria trobat cap més dona que ella" (5).

La ideologia de la Maria Domènech, oscil·lant entre el feminisme i la feminitat, fou expressada en diversos escrits i conferències. Però, sobretot, destacaren dues aportacions. La primera fou el discurs que pronuncià el 4 de febrer de 1916 a l'Ateneu Barcelonès, en el marc del "Cursillo de Educación Femenina" i que, posteriorment, fou publicat en un volum on es recolliren totes les ponències pronunciades (6). L'altra aportació és el llibre *El Profesionalismo y los Sindicatos*, publicat al 1927 i que podem considerar la síntesi del seu pensament social.

El "Cursillo de Educación Femenina", organitzat per en Miquel Parera, es desenvolupà a l'Ateneu Barcelonès des del 31 de gener al 5 de febrer de 1916. Hi participaren, com a ponents, conegudes dames del moviment feminista. A part l'alcoverenca, intervingueren les senyores Carme Karr, Leonor Serrano, Rosa Sensat, Maria Baldó i Dolors Monserdà, a les quals s'hi afegiren dos homes: Frederic Climent i el doctor Carulla, aquest darrer amb la missió de fer el resum. Els temes, tot i girar sobre la mateixa qüestió, presentaven una gran varietat de formes: dona i religió, deures socials de la dona, treball femení, la maternitat, etc. La intervenció de la Domènech, malgrat referir-se a un aspecte concret, ampliava la seva argumentació amb tot un seguit de criteris generals a l'entorn del problema dels sexes. I és, en aquesta mesura, que podem considerar el text com una aportació important a la matèria.

Les bases teòriques en què s'inspira la Domènech en aquest treball són, fonamentalment, dues. D'una banda el cristianisme, i molt específicament

l'obra de St. Agustí i de Balmes, pel que fa al concepte mateix de dona i a les diferències amb l'home. D'altra banda, el pensament de l'escriptor americà Orison Swett Marden (1856-1924), molt en voga en aquella època per les seves obres sobre l'educació de la voluntat, que la llibreria Parera havia publicat en castellà (7). Partint d'aquests elements, la Maria Domènech intenta demostrar el paper de motlle que juga la dona a la societat a través de l'educació dels fills i com és d'important que la dona sigui instruïda per tal d'aprofitar el seu potencial. Però, per tal de poder explicar això, l'autora es remunta al mateix fet de la diferència entre l'home i la dona; analitza aquestes diferències i les conseqüències que se'n deriven. És en aquest sentit que podem considerar la conferència com el punt de partença de la síntesi publicada al 1927.

El Profesionalismo y los Sindicatos, en principi, no és un llibre sobre la dona, sinó sobre el problema social en general. Però la Maria Domènech ho analitza des de la seva perspectiva de dona i, per tant, donant a cada moment la pauta femenina de la qüestió. És així que l'assaig ens permet de conèixer globalitzat el seu pensament feminista i, alhora, ens possibilita d'establir les diferències amb la resta del moviment. Cal tenir present que el text de 1916 està més ben elaborat, sembla fet amb més calma, amb major correcció d'estil, cercant l'exemple o la cita que ajudi a explicar una teoria. El llibre de 1927 és més descurat, ple de divagacions i mancat d'exemples. Per això, i malgrat que el llibre ens ofereix una visió més general i sintètica, sovint haurem de retrocedir a la conferència per tal de cercar la claredat expositiva.

Partint de la base que es troba en un temps de "revisió dels valors individuals", considera home i dona com "les dues parts essencials del tot anomenat humanitat". Ambdós són d'idèntica naturalesa, però cadascun presenta "aquelles variants pròpies de les modalitats que els foren assignades en llur creació" (8). Aquest és el punt fonamental de la teoria. Partint d'una filosofia catòlica i, per tant, creacionista, home i dona haurien estat fets iguals en el fons i, com a conseqüència, iguals en drets i deures. Però a cada un se li hauria donat una forma diferent —tant a nivell físic com espiritual— i això justificaria la diferència de comportaments, d'actituds i de necessitats entre els dos sexes. Diferències que no serien oposades, segons l'autora, sinó complementàries. Així ho expresa:

"La humanitat és un tot harmònic compost de dos éssers que, compenetrant-se, es completen. Són tan depenents l'un de l'altre, que sense aquesta compenetració cap no existiria. D'això en resulta que, essent dos, són un, i essent tan diferents, són iguals" (9).

La Maria Domènech intenta establir quines són les diferències o, com ella les nomena, "variants" entre l'home i la dona. En general, en aquest aspecte li manca rigor científic, fins al punt que arriba a caure en alguna

contradicció entre els dos textos que estudiem. En la pretensió de ser al màxim de fidels a la seva idea hem volgut, però, resumir aquestes diferències en el següent quadre:

	HOME	DONA
FÍSIC	més resistent als grans esforços i a l'exercici muscular	més resistent en allò que requereix continuïtat
INTEL·LECTUAL	major energia impulsora i esforç de penetració	major reflexió persistent, ordre i persistència
SENTIMENTAL	impulsiu	es guarda els sentiments abans d'actuar

La idea que d'aquests trets en deduïm és que l'home estaria caracteritzat, en línies generals, per una major energia puntual, mentre que la dona es caracteritzaria per una major resistència i reflexió. Novament retrocedim al text de 1916 per tal de trobar-hi una descripció afortunada:

“L'home és més ric que la dona en força potencial; més fort de cos, més enèrgic i impulsiu de voluntat, més actiu anímicament i física. Però també és menys analític, menys reflexiu. De fort que és, sovint es trenca. Així el veiem més actiu, però no tan insistent, persistent ni perseverant com la dona. Els seus sentiments solen mostrar-se amb tal vehemència, que fàcilment torben el seu intel·lecte i anul·len la seva voluntat: del que en resulta que el més fort és el més feble i el més assenyat es torna el més irreflexiu” (10).

Malgrat les inexactituds que aquí es poguessin observar, el cert és que la tesi intentava desmostrar la falsedat de la teoria en la qual es basava la superioritat de l'home, car aquesta teoria partia de la suposició que l'home és més fort i més intel·ligent. I la Maria Domènech defensava que no era un problema quantitatiu, sinó qualitatiu. Segons ella, la dona administra la seva força i la seva intel·ligència de manera diferent a l'home. I és aquí on reposaria l'única diferència entre sexes.

Tot i la importància d'aquesta concepció, caldria fer a l'autora un petit retret. Em refereixo a la gratuïtat amb què diferencia home i dona en l'aspecte sentimental. Del que ens diu, gairebé en deduïm que l'home seria sentimental, apassionat i romàntic, mentre que la dona ens resultaria freda, calculadora i reflexiva. No creiem que sigui una visió encertada i més aviat ens decanem a pensar que hauria estat escrit d'acord amb la intenció del llibre. Efectivament, l'obra té com a tema central el món del sindicalisme. La Maria Domènech pretenia desautoritzar l'actuació radical dels sindicats obrers, dirigits per homes. I, per això, devia oposar a un suposat apassiona-

ment natural masculí —que en altres indrets del llibre en diu “estridències”— la necessària reflexió, mesura i bon seny de la dona, en un intent que no s'integrés en el sindicalisme existent.

A partir d'aquest caràcter igualitari però diferenciat d'home i dona, la senyora Domènech exposarà les seves reivindicacions. La culpa de la situació la tenen tots dos. L'home per por de perdre privilegis; la dona per temor a acceptar responsabilitats. L'home és egoista, car només utilitza la dona en les funcions de complaure's i perpetuar-se. Però també la dona s'emporta la seva part crítica, puix manipula l'home en funció dels seus capricis per tal d'obtenir un lloc a la societat. La raó d'això la troba la Domènech en una educació discriminadora, que converteix la dona en mentidera i hipòcrita. Per això cal una educació igual per als dos sexes. Aleshores es podrà dir: “No temeu perversitats de la dona conscient ni receleu que vulgui usurpar el vostre imperi, ja que, com més educada, més coneixedora serà dels seus deures, i, respectant-se, us sabrà respectar” (11).



Capçalera de la revista “Feminal”, un dels portaveus del feminisme tal com l’entenia la nostra convilatana.

La primera reivindicació que reclama la Maria Domènech és la igualtat de drets i deures en la paternitat i la maternitat. Parteix del fet que els fills ho són tant del pare com de la mare i que és immoral que l'administració i participació en els béns dels fills estigui en mans de l'home mentre que els deures siguin per a la dona. Aquesta reivindicació maternal s'emparenta amb el fet de considerar les dones com a mares de la humanitat. D'aquí en neix la vessant benèfica que ha de tenir, segons ella, l'activitat femenina: protecció de la infantesa, amb l'intent d'abolir el nen expòsit, repressió de la prostitució, rehabilitació d'éssers d'altres races, extinció de l'alcoholisme, repressió del joc, etc. Però això no ho pot fer si no se li reconeix la seva personalitat i, per això, la Maria Domènech reclama la igualtat de drets civils amb l'home, el reconeixement dels seus drets legisla-

tius i administratius, àdhuc l'elecció de nacionalitat, i el dret a disposar dels seus béns i del seu treball. Com a culminació de tot això, la Maria Domènech reclama quelcom que no totes les seves companyes veuen clar: el dret al sufragi; la possibilitat que la dona pugui votar i ésser escollida per a càrrecs públics. Tot acusant que tant els conservadors com els progressistes tenen por de l'orientació vers on pugui anar el vot femení, reclama el dret a participar en les coses públiques. Això l'anivellaria amb l'home, però no es produiria cap barreja, car l'activitat femenina en la política es reduiria a allò que és propi de les "variants": maternitat, infantesa, invalidesa.

Amb això, la nostra escriptora es pronuncia per quelcom que més tard provocarà fortes discussions quan, a la II República, s'assolirà que la dona pugui votar. Però, com queda clar, la fonamentació que ella hi dóna parteix del reconeixement de la idiosincràsia de cada sexe; fenomen que és general a tota l'activitat humana. Així, a més de la seva especificitat en l'àmbit polític, en el marc familiar la dona farà ús de la seva igualtat de drets amb l'home per dedicar-se a l'educació dels fills, tema al qual dedicà la major part de la conferència de 1916. I, com a professions, les de la dona seran aquelles que es desprenguin de la seva condició de mares de la humanitat: mestres, infermeres, encarregades d'asils, hospitals, reformatoris, escoles, etc.; cosa que lliga amb la potenciació que de l'especialització i la professionalitat defensava a nivell general en el llibre.

Molt relacionat amb aquest darrer aspecte laboral, la senyora Domènech es queixava del fet que la dona no tinguí accés a les tasques tècniques i reivindica el dret a accedir a tots els nivells laborals, sempre dins el marc de les activitats que li són pròpies. Posa com a exemple la confecció de vestits en la qual la dona hi té una preferent dedicació; però que, en canvi, l'ornamentació d'aquests models es deixa en mans de l'home.

I arriba, amb això, el plantejament final de les seves reivindicacions per a la dona: "En ètica, a igual deure igual dret; en moral, a igual fet igual responsabilitat; i en economia, a igual esforç igual guany" (12).

Per tal de justificar tot això, l'autora recorre a diversos arguments. Uns són de tipus moral i es fonamenten en l'esperit cristià de la Creació. En segon lloc hi ha les justificacions laborals, basades en la idea de l'especialització, segons la qual les dones són les millors especialistes en una sèrie determinada de matèries, que ja abans hem relacionat. En tercer lloc, un darrer argument, exposat en la conferència, però no en el llibre, és la gran força de la "facultat volitiva" de la dona que fa que, educant-la, tot això sigui possible.

I, per última, vé la part pràctica: com ha d'actuar la dona per tal de reivindicar els seus drets? En això, la Maria Domènech lliga preferentment amb la tradició del feminisme que abans comentàvem, intentant separar-la del sindicalisme amb més o menys contingut revolucionari i de classe. Així, referit a quelcom que ja s'ha dit abans, ressalta l'actitud moderada

de la dona: "...tenint ben en compte que el més temible dels enemics de la reivindicació de la dona conscient, són les estridències de la dona inconscient" (13). Critica els sindicats existents per les seves "estridències" i perquè no s'hi reconeix la vàlua de la dona. I propugna la creació de seccions de dones dins d'aquests sindicats, així com la creació de sindicats d'aquelles professions específicament femenines. Tota aquesta activitat caldrà realitzar-la dins la llei i és per això que serà, com la mateixa autora reconeix, forçosament limitada.

El balanç d'aquesta aportació teòrica és, certament, ambigu. D'una banda avança en la consideració de la igualtat essencial dels sexes i en la reivindicació d'una sèrie de drets, com el de sufragi, que esdevenien del tot imprescindibles. Però, d'altra banda, es veia marcada per uns conceptes arcaics del paper de la dona a la societat, del seu destí com a mare, que enterboliren el seu pensament. Unilateralment, es realça aquest darrer aspecte i la Maria Domènech ha passat a la Història com l'escriptora que defensà el paper de la dona com a esposa i mare. Tot i ser cert, això, també calia que els altres vessants del seu pensament fossin coneguts. En certa mesura és el que hem pretès en aquest article.

JOAN CAVALLÉ I BUSQUETS

NOTES:

(1) La Maria Aurèlia Capmany, estudiosa del feminisme català, ha publicat dos llibres sobre el tema en els quals dedica amplis comentaris al moviment en què participà la Maria Domènech. Es tracta dels titulats *La dona a Catalunya* (col. Llibres a l'Abast, n.º 36, Edicions 62, Barcelona, 1975 -4ª edició-, 259 pp.) i *El feminisme a Catalunya* (col. El sentit de la Història, n.º 3, Nova Terra, Barcelona, 1973, 135 pp.).

(2) Plàcid VIDAL. *L'Assaig de la Vida*; Edicions Estel; Barcelona, 1934; p. 228.

(3) Maria DOMÈNECH de CAÑELLAS. *El Profesionalismo y los Sindicatos*; Ramon Tobella, Impresor; Barcelona, 1927; 125 pp.

(4) Anàlisis més acurats de la seva tasca periodística, així com de la seva activitat social, formaran part de treballs que seran publicats properament.

(5) Plàcid VIDAL. *El Convencionalisme de la Vida*; Fundació Salvador Vives Casajuana; Barcelona, 1972; pp. 67-68.

(6) *Influencia decisiva que la educación y cultura de la esposa ejercen sobre el carácter y conducta del marido y como consecuencia de los hijos* por D.ª María Domènech de Cañellas. Conferència inclosa a *Educación Femenina. Cursillo de Conferencias celebrado en el Ateneo Barcelonés los días 31 de enero y 1, 3, 4 y 5 de febrero de 1916*. Edición Popular de Divulgación; Librería Parera; Barcelona, 1916; pp. 67-98.

(7) Miquel Parera i Saurina (1863-1919) era, allora que propietari de la llibreria, editor i organitzador de diverses activitats culturals. Menat per un ideal moralitzant i regeneracionista, introduí a l'Estat espanyol l'obra de Marden, així com la de Ralph W. Trine, creà una Biblioteca Femenina i una altra amb el nom de "Cultura y Civismo" i edità diverses obres sobre art. Fou, també, l'organitzador del "Cursillo de Educación Femenina" en el qual participà la Maria Domènech i ell mateix tingué cura d'editar el volum amb les ponències presentades.

(8) M. DOMÈNECH. *El Profesionalismo...*; p. 35.

(9) M. DOMÈNECH. *Influencia decisiva...*; p. 72.

(10) *Idem. id.*; pp. 83-84

(11) *Idem. id.*; pp. 97-98.

(12) M. DOMÈNECH. *El Profesionalismo...*; p. 74.

(13) *Idem. id.*; p. 123.